

Postępowanie z udziałem konsumentów i inne zmiany w postępowaniach odrębnych

SSA dr Dariusz Chrapoński

Postępowania odrębne

Postępowanie w sprawach gospodarczych

Zmiany podmiotowe

- Art. 458¹ § 1 KPC. Przepisy niniejszego działu stosuje się w sprawach gospodarczych podlegających rozpoznaniu w procesie. **Nie dotyczy to spraw, o których mowa w art. 458² § 1 pkt 5 i 6, jeżeli jedną ze stron jest konsument, z tym że sprawy te podlegają rozpoznaniu przez sąd gospodarczy.**

Sprawy takie nie powinny być traktowane jako gospodarcze, albowiem prowadziłoby to do obniżenia poziomu ochrony konsumenta w stosunku do ogólnych zasad. Więcej, dotychczasowe rozwiązania nie przystają do koncepcji zwiększenia poziomu ochrony konsumenta w sporach z przedsiębiorcą. Należy jednocześnie pozostać przy zasadzie, że z uwagi na specjalizację sądów gospodarczych we wskazanej kategorii spraw pożądane jest, aby były one nadal rozpoznawane przez sądy gospodarcze. (uzasadnienie proj. ustawy).

- **Wyłączone zostały ex lege sprawy:**
 - z umów o roboty budowlane oraz ze ściśle związanych z procesem budowlanym umów służących wykonaniu robót budowlanych (art. 458² § 1 pkt 5 KPC);
 - z umów leasingu (art. 458² § 1 pkt 6 KPC);
- Zachowana zostaje właściwość funkcjonalna sądu gospodarczego, przy czym *ex lege* postępowanie **toczy się z wyłączeniem przepisów postępowania gospodarczego.**

➤ **Błąd Ustawodawcy.** Nowelizacja art. 458¹ § KPC nie wyłącza spod rozpoznania na warunkach odrębnego postępowania spraw, o których mowa w art. 458² § 1 pkt 7 KPC.

➤ **Art. 458² § 1 pkt 7 KPC.**

Sprawami gospodarczymi są sprawy przeciwko osobom odpowiadającym za dług przedsiębiorcy, także posiłkowo lub solidarnie, z mocy prawa lub czynności prawnej

➤ Do tej grupy zalicza się również nieprzedsiębiorców np. poręczycieli za zobowiązania przedsiębiorcy, osoby przestępujące do długu, spadkobierców itp. Grupa ta jest szersza, **niż obie regulacje art. 458² § 1 pkt 5 i 6 KPC łącznie.**

➤ W tym wypadku pominięcie stosowania przepisów postępowania odrębnego następuje na wniosek (art. 458⁶ KPC).

➤ Rozszerzenie katalogu podmiotowego spraw gospodarczych w art. 458² § 1 pkt 3 KPC o sprawy z art. 300¹²³-300¹³⁴ KSH.

➤ Regulacja zawarta w tych przepisach dotyczy odpowiedzialności cywilnoprawnej w prostej spółce akcyjnej.

Zmiana przedmiotowa

- Art. 458² § 2 pkt 5 KPC – **stare brzmienie**. Sprawami gospodarczymi są sprawy z umów o roboty budowlane oraz ze związanych z procesem budowlanym umów służących wykonaniu robót budowlanych.
- Art. 458² § 2 pkt 5 KPC – **nowe brzmienie**. Sprawami gospodarczymi są sprawy z umów o roboty budowlane oraz ze **ściśle** związanych z procesem budowlanym umów służących wykonaniu robót budowlanych.

Zmiana legislacyjna zmierza do doprecyzowania, że sprawami gospodarczymi są jedynie sprawy z umów pozostających w ścisłym – a nie jakimkolwiek – związku z procesem budowlanym lub w związku z wykonaniem robót budowlanych (uzasadnienie proj. ustawy).

- Zmiana *stricte* kosmetyczna, która jednakże może wywoływać – na tle wykładni historycznej - jak rozumieć pojęcie umów **”ściśle związanych”** z procesem budowlanym. Takiego pojęcia dotycząc nie było, nie mniej jednak doktryna opowiadała się za stanowiskiem funkcjonalnego powiązania umowy wykonawczej z zawartą umową o roboty budowlane.

Koncentracja materiału dowodowego

- Nowa treść art. 458⁴ § 2 KPC (zastosowanie do powoda niereprezentowanego przez zawodowego pełnomocnika) – twierdzenia i dowody.

§ 2. Pouczeń, o których mowa w § 1, udziela się powodowi niezwłocznie po wniesieniu pozwu, a pozwanemu - równocześnie z doręczeniem odpisu pozwu. Jeżeli zachodzą przesłanki wydania nakazu zapłaty, pouczeń udziela się równocześnie z doręczeniem nakazu zapłaty.

- *„Ponownie uregulowano także rozwiązania dotyczące momentu doręczenia pouczeń, o których mowa w art. 458⁴ § 1 k.p.c. I tak, w sytuacji, pozwanego pouczenia doręcza się już wraz z odpisem pozwu. Z drugiej strony, nie ma też potrzeby doręczać pouczeń powodowi przed wydaniem nakazu zapłaty. W tym ostatnim przypadku, doręczenie pouczeń powinno nastąpić wraz z nakazem zapłaty” (Uzasadnienie proj. ustawy).*
- Pouczenie dla pozwanego powinno nastąpić wraz z odpisem pozwu. Również doręczenie pouczeń powodowi po wydaniu nakazu zapłaty nastąpi wraz z doręczeniem nakazu zapłaty. Jeżeli natomiast nakaz zapłaty nie został w sprawie wydany, doręczenie pouczeń powinno nastąpić niezwłocznie - po skierowaniu sprawy do postępowania zwykłego.
- **Uwagi dodatkowe:** wykreślony zostaje art. 485³ KPC (adres poczty mailowej) i art. 458⁴ § 3 i 4 KPC. Przepisy te uznano za zbędne.

Postępowania odrębne

Postępowanie z udziałem konsumentów

Od 1.7.2023 r. wprowadza się w życie Dział IIB k.p.c. - postępowanie z udziałem konsumenta – art. 458¹⁴ – 458¹⁶ k.p.c.

Art. 458¹⁴

§ 1. Przepisy niniejszego działu stosuje się w sprawach o roszczenia konsumenta przeciwko przedsiębiorcy oraz o roszczenia przedsiębiorcy przeciwko konsumentowi, o ile konsument ten jest stroną postępowania.

§ 2. W sprawach rozpoznawanych według przepisów niniejszego działu przepisy o innych postępowaniach odrębnych stosuje się w zakresie, w którym nie są sprzeczne z przepisami niniejszego działu.

§ 3. Przepisy niniejszego działu stosuje się, choćby przedsiębiorca będący stroną postępowania zaprzestał prowadzenia działalności gospodarczej.

§ 4. W sprawach rozpoznawanych według przepisów niniejszego działu konsument może wytoczyć powództwo również przed sąd właściwy dla miejsca swojego zamieszkania. Nie dotyczy to spraw, w których właściwość sądu jest wyłączna.

Ochrona konsumenta w prawie wspólnotowym

- Dla ochrony procesowej konsumenta podstawowe znaczenie ma art. 47 KPP, który gwarantuje prawo dostępu do wymiaru sprawiedliwości oraz do skutecznego środka prawnego przed sądem (w ujęciu materialnoprawnym, jak i procesowym).
- Konsumentckie prawo do sądu nie stanowi odrębnego przedmiotu odrębnej regulacji wspólnotowej, która co do zasady ogranicza się do zagadnień związanych z harmonizacją norm materialnoprawnych. Tym nie mniej zagadnienia procesowe mają wpływ na efektywną i ekwiwalentną ochronę prawną konsumenta.
- Istotą konsumentckiego prawa do sądu jest uprawnienie do skutecznego dostępu do środków ochrony prawnej.
- Zakres tego pojęcia odtwarza się z norm prawa wspólnotowego, którego kształt formuje orzecznictwo TSUE wydane na gruncie dyrektyw regulujących umowy zawierane pomiędzy konsumentami a przedsiębiorcami. Mieć tutaj wypada na względzie przede wszystkim Dyrektywę Rady 93/13/EWG z 5.04.1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich.
- Założenie TSUE: **konsument jest słabszą stroną umowy zawieranej z przedsiębiorcą. Wynika to po części z pozycji ekonomicznej konsumenta, ale i z poziomu jego wiedzy oraz zdolności negocjacyjnej.**

-
- Dysproporcje w tym zakresie mogą natomiast wywoływać niebezpieczeństwo, że w procesie konsument nie powoła się na przysługujące mu środki ochrony materialnoprawnej.
 - Taką nierówność stron winno zniwelować aktywne działanie sądu, który winien podjąć działania *ex officio* w celu zapewnienia skuteczności systemu ochrony praw konsumenta, mimo braku podniesionych przez konsumenta zarzutów (wyroki TSUE: z 27.06.2000 r. w sprawach połączonych, C-240/98 -C244/98 *Océano Grupo Editorial i Salvat Editores*, i z 1.06.1999 r. C-126/97 *Eco Swiss*, EU:C:1999:269).
 - Sąd jest zobowiązany do stosowania bezwzględnie obowiązującego prawa unijnego z urzędu w każdym przypadku, gdy prawo krajowe pozwala na stosowanie norm z urzędu.
 - Stosowanie *ex officio* prawa wspólnotowego ukierunkowane jest na zapewnienie konsumentowi – jako stronie słabszej – ochrony prawnej w procesie.
 - **Winna zostać udzielona na różnych etapach postępowania cywilnego, w szczególności w odniesieniu do etapu wstępnego (badanie właściwości sądu), rozpoznawczego (w obu instancjach) oraz w postępowaniu egzekucyjnym.**

ZASADA

- Celem konsumenckiego prawa do sądu nie jest uprzywilejowanie konsumenta, lecz zniwelowanie nierówności pomiędzy nim a przedsiębiorcą.
- Chodzi o zapewnienie równowagi procesowej pomiędzy uczestnikami postępowania cywilnego, z których ustawodawca unijny za słabszego uważa konsumenta. **Jeśli zatem sąd podejmuje z urzędu czynności procesowe niejako w interesie konsumenta, to zasady kontradyktoryjności wymagają poinformowania o tym facie strony przeciwnej dla zapewnienia jej możliwości zajęcia w tym zakresie stanowiska (Wyrok TSUE z 21.02.2013 r., C-472/11 *Banif Plus Zrt*), Lex nr 1276264).**

Zakres zastosowania postępowania odrębnego

- **Postępowanie ma charakter obligatoryjny.** Sąd nie może wyłączyć tego postępowania – zarówno z urzędu, jak i na wniosek strony. Jest ona zatem bardziej restrykcyjna, niż w przypadku postępowania w sprawach gospodarczych (por. art. 485⁶ KPC).
- Regulacja postępowania konsumenckiego nie wyłącza stosowania innych przepisów o odrębnych postępowaniach, poza EPU.
- Normatywna zawartość art. Art. 458¹⁴ § 1 KPC przepisu wskazuje, że ustawodawca dla zakwalifikowania sprawy jako tzw. sprawy konsumenckiej kładzie nacisk na kryterium podmiotowe.
- **Wystarczającym jest, aby jedną ze stron procesu był konsument, a drugą przedsiębiorca, natomiast irrelevantny pozostaje charakter roszczeń objętych sporem i ich źródło** (A. Mendrek, *Postępowanie odrębne z udziałem konsumentów-uwagi w świetle projektowanych zmian Kodeksu postępowania cywilnego*, „Monitor Prawniczy” 2022/8, s. 415; M. Dziurda, *Kodeks postępowania cywilnego, Praktyczny komentarz do nowelizacji z 2023 roku*, Warszawa 2023, s. 375; J. Gołaczyński, *Kodeks postępowania cywilnego. Nowelizacja z 9.3.2023 r. Komentarz. Linia orzecznicza*, Legalis 2023, art. 458¹⁶ uw. 2).
- **Nieistotna jest przy tym rola procesowa każdego z tych podmiotów, co zostało wystawione wprost przez ustawodawcę.**

- Przedmiotem omawianej regulacji są spory rozpoznawane w procesie na tle stosunków prawnych o charakterze kontraktowym, jak i deliktowym.
- Dla oceny konsumenckiego charakteru sprawy decydujące znaczenie ma ustalenie statusu podmiotów uczestniczących w procesie. Sięgnąć wypada do definicji konsumenta i przedsiębiorcy, zlokalizowanych odpowiednio w art. 22¹ i art. 43¹ KC.
- Poprzez pryzmat pojęcia konsumenta i przedsiębiorcy na gruncie prawa prywatnego wypada postrzegać status sprawy w ujęciu art. 458¹⁴ § 1 KPC.
- Definicja konsumenta nie opiera się wyłącznie na przesłance podmiotowej, gdyż występuje ona obok kryterium przedmiotowego w postaci dokonania czynności prawnej z przedsiębiorcą oraz funkcjonalnej, którą jest brak związku z czynnością gospodarczą i zawodową. **Dopiero spełnienie tych trzech elementów łącznie pozwala na uznanie określonej osoby fizycznej za konsumenta. W rezultacie, nie w każdym przypadku osoba fizyczna, dokonując czynności prawnej posiada status konsumenta, lecz nabywa go dopiero w przypadku wejścia w relację prawną z przedsiębiorcą (uzasadnienie uchwały SN 7 sędziów z 29.02.2000 r. (III CZP 26/99), OSNC 2000/9 poz. 152).**
- Sąd Najwyższy w uzasadnieniu uchwały z 17.11.2011 r. stwierdził, że nie można uznać za konsumenta usługi ubezpieczeniowej osoby poszkodowanej, która dochodzi od ubezpieczyciela odszkodowania z tytułu zawartej przez sprawcę szkody umowy obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych (uchwała SN 7 sędziów z 17.11.2011 r. III CZP 5/11, OSNC 2012/3 poz. 28).

- Pogląd ten spotkał się z krytyką w piśmiennictwie. Zwrócono uwagę, że powiązanie definicji konsumenta z czynnością prawną należy uznać za sprzeczne z prawem unijnym jako zbyt wąskie krąg podmiotów, którym ochrona jest przynależna. Dla utrzymania istoty regulacji konsumenckich przy interpretacji art. 22¹ k.c. należy odwołać się do funkcji i celu tego przepisu, a zatem do ochrony słabszej strony obrotu przed nadużyciami ze strony podmiotu silniejszego. Należy wziąć także pod uwagę zasadę ochrony konsumenta wyrażoną w art. 76 Konstytucji. W konsekwencji należy opowiedzieć się za szerokim rozumieniem pojęcia "dokonywania czynności prawnej", obejmującym także podejmowane przez konsumenta, inne niż czynność prawna, działania (M. Jagielska (w:), *Zobowiązania. Przepisy ogólne i powiązane przepisy Księgi I KC. Tom I. Komentarz*, red. P. Machnikowski, Legalis 2022, wyd. 1, kom. do art. 22¹, Nb 50-52).
- Na potrzeby art. 22¹ k.c. za przedsiębiorców uznaje się między innymi spółdzielnie mieszkaniowe w relacji w odniesieniu do osób trzecich, jak i w odniesieniu do stosunków wewnętrznych, wynikających ze stosunku członkostwa w spółdzielni (wyroki SN: z 26.09.2017 r. IV CSK 122/07, OSNC-ZD 2008/3 poz. 74 i z 13.10.2017 r. I CSK 665/17).

Czy indywidulany przedsiębiorca może być uznany za konsumenta?

- Jednoosobowy przedsiębiorca będzie uznany za konsumenta, gdy dokonuje czynności prawnej, która nie dotyczy bezpośrednio jego własnej działalności zawodowej lub gospodarczej. Mieć jednak trzeba na uwadze, że w wielu przypadkach rozgraniczenie pomiędzy czynnościami gospodarczymi (zawodowymi), a pozostającymi poza tą sferą może być *in casu* trudne (wyroki TSUE z 15.01.2015 r. C-537/13 *Šiba*, EU:C:2015:14, pkt 23–25 i z 10.12.2020 r. C-774/19 *Personal Exchange*).
- **O statusie konsumenta** winna decydować chwila dokonania czynności prawnej, a późniejsze zmiany w tym zakresie nie mają znaczenia dla sprawy (wyrok TSUE z 25.01.2018 r. C-498/16 *Schrems*, wyrok SA w Gdańsku z 9.02.2012 r. V ACa 96/12, wyrok SA w Lublinie z 20.11.2013 r. I ACa 513/13).

- Na gruncie art. 61 § 1 KPC przyjmowano, że są to sprawy związane z szerokim zakresem umów, których osoba nabywająca rzecz lub na rzecz której wykonywane są usługi, zaspokajające jej własne potrzeby (konsument), dochodzi roszczenia przeciwko kontrahentowi zajmującemu się profesjonalnie handlem, produkcją i usługami, przy czym roszczenia konsumentów mogą wynikać z różnych tytułów prawnych, w szczególności z tytułu niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania oraz z tytułu rękojmi za wady rzeczy i gwarancji (uzasadnienie uchwały SN 7 sędziów z 29.02.2000 r. III CZP 26/99, OSNC 2000/9 poz. 152 oraz postanowienie SN z 15.03.200 r. I CKN 1325/99, OSNC 2000/9, poz. 169).
- Art. 458¹⁴ § 1 *in fine* KPC wyraźnie zawiera sformułowanie, że warunkiem uznania sprawy za rozpoznawaną w trybie odrębnego postępowania jest konieczność występowania w procesie konsumenta jako strony procesu („o ile konsument jest stroną postępowania”).
- Tym samym tego postępowania nie będzie się stosować do przypadków następstwa prawnego konsumenta, bez względu na charakter prawny tego następstwa.
- **Przedmiotem postępowania konsumenckiego są sprawy o roszczenia materialne i niematerialne, ukierunkowane na zasądzenia świadczenia, ustalenia istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa, jak również ukształtowania stosunku prawnego. Reguła ta działa w obie strony, w oderwaniu od okoliczności, czy powodem jest konsument, czy też przedsiębiorca.**

PODSUMOWANIE

Zakres spraw objętych odrębnym postępowaniem z udziałem konsumentów jest szeroki i obejmuje sprawy, które mają podstawę w stosunkach obligacyjnych o charakterze kontraktowym, jak i deliktowym, tudzież w bezpodstawnym wzbogaceniu i nienależytym świadczeniu. Warunkiem uznania sprawy za podlegających rozpoznaniu w postępowaniu odrębnym jest aby stosunek prawny powstał pomiędzy przedsiębiorcą a konsumentem, oraz aby konsument będący stroną stosunku prawnego był stroną postępowania cywilnego. Zachowana zostanie natomiast przymiot konsumencki sporu sądowego w razie następstwa prawnego po stronie przedsiębiorcy, o ile będzie nim również przedsiębiorca (M. Strus-Wołos, *Postępowanie odrębne z udziałem konsumenta – czy potrzebne jest procesowe wzmocnienie ochrony konsumenta?*, „Polski Proces Cywilny” 2023/2, s. 293).

Zbieg z innymi postępowaniami odrębnymi

- W art. 458¹⁴ § 2 KPC jest zawarta reguła kolizyjna, zgodnie z którą **w sprawach rozpoznawanych według przepisów niniejszego działu przepisy o innych postępowaniach odrębnych stosuje się w zakresie, w którym nie są sprzeczne z przepisami niniejszego działu.**
- Prowadzi to do zbiegu tego postępowania z innymi postępowaniami odrębnymi, w szczególności z postępowaniem gospodarczym, upominawczym, nakazowym i uproszczonym.
- Biorąc pod uwagę, że odrębne postępowanie w sprawach konsumenckich reguluje jedynie zagadnienia koncentracji materiału dowodowego, właściwości sądu i kosztów procesu, zbieg postępowań odrębnych, a w konsekwencji problemy kolizyjne mogą powstać jedynie na tle tych trzech kwestii. W praktyce doniosłość procesowa reguł kolizyjnych będzie dotyczyła zagadnienia związanego z modelem gromadzenia materiału dowodowego.
- **Najistotniejszy z tego punktu widzenia jest zbieg z postępowaniem odrębnym w sprawach gospodarczych, gdyż** przedmiotem regulacji odrębnego postępowania w sprawach konsumenckich są roszczenia wynikające z takich stosunków cywilnoprawnych, które mogą zostać zakwalifikowane również jako sprawa gospodarcza w ujęciu art. 458² § 1 pkt 1, 5, 6 i 7 KPC.

Sprzeczność z postępowaniem gospodarczym

- Art. 458¹ § 2 KPC w sprawach gospodarczych rozpoznawanych według przepisów niniejszego działu przepisy o innych postępowaniach odrębnych stosuje się w zakresie, w którym **nie są sprzeczne z przepisami niniejszego działu (postępowanie gospodarcze)**
- Art. 458¹⁴ § 2 KPC w sprawach rozpoznawanych według przepisów niniejszego działu przepisy o innych postępowaniach odrębnych stosuje się w zakresie, w którym **nie są sprzeczne z przepisami niniejszego działu (postępowanie konsumenckie)**.
- Wprowadzenie nowego postępowania odrębnego pogłębi problem nakładania się przepisów o postępowaniach odrębnych. Będzie to dotyczyć w szczególności postępowania gospodarczego, nakazowego i upominawczego oraz uproszczonego. (szerzej: *A. Mendrek*, Postępowanie odrębne z udziałem konsumentów – uwagi w świetle projektowanych zmian Kodeksu postępowania cywilnego, MoP 2022, Nr 8).
- Sprzeczność pomiędzy regulacjami odrębnego postępowania w sprawach gospodarczych i odrębnego postępowania sprowadza się w pierwszej kolejności do **zakresu podmiotowego** stosowania obu działów.

Rozwiązanie kolizji

- Podobny zbieg następuje w sprawach gospodarczych i sprawach własności intelektualnej (art. 479⁹¹ KPC).
- **Jeśli nastąpi kolizja postępowania konsumenckiego z innymi postępowaniami odrębnymi, stosować trzeba postępowanie konsumenckie w pierwszej kolejności, a w zakresie niesprzecznym z tymi normami inne postępowania odrębne z uwagi na: zasadę lex posterior derogat legi priori i zasadę szczegółowości rozwiązań.**

- **Pierwsza kolizja.**

W sprawach, o których mowa w art. 458¹ § 1 zd. 2 KPC ex lege wyłączono stosowanie przepisów o odrębnym postępowaniu w sprawach gospodarczych. Pozostawiono natomiast kognicję sądu gospodarczego w tych sprawach. Sąd gospodarczy będzie prowadził proces, stosując wyłącznie przepisy postępowania konsumenckiego.

- **Druga kolizja.**

Sprawy, o których mowa w art. 458² § 1 pkt 7 KPC (brak wyłączenia z trybu gospodarczego). Zgodnie z w/w zasadami lex posterior derogat legi priori i zasadę szczegółowości rozwiązań również i w tym przypadku postępowanie konsumenckie.

Problem trudno rozwiązywalny

- Co w sytuacji, gdy po jednej stronie procesu występują dwie osoby, wobec których stosuje się inne postępowania odrębne?

Np. Bank pozywa o zapłatę z tytułu kredytu przedsiębiorcę na działalność gospodarczą – osobę fizyczną oraz jego małżonka, który poręczył za to zobowiązanie

- **Pierwsze rozwiązanie.** W stosunku do przedsiębiorcy właściwy byłby tryb gospodarczy, a wobec konsumenta – postępowanie konsumenckie
- **Drugie rozwiązanie** – stosowanie art. 218 KPC. Mało przekonujące z punktu widzenia ekonomiki procesowej, a nadto naruszające zasadę dyspozycyjności procesu, a w końcu dopuszczalności kumulacji podmiotowej.
- **Trzecie rozwiązanie.** Pominięcie postępowania gospodarczego i konsumenckiego i przyjęcie ogólnego założenia, że postępowania w trybie odrębnym mogą się toczyć wyłącznie przy założeniu, że zostały spełnione przesłanki podmiotowe w odniesieniu do każdego z jego uczestników.

Wniosek

- ▶ Najbardziej przejrzysta jest trzecia koncepcja, która bazuje na założeniu, że aby stosować określone postępowanie odrębne konsumenckie winny być spełnione przesłanki podmiotowe.
- ▶ W razie braku tożsamości podmiotowej, o jakiej mowa w art. 458¹⁴ § 1 KPC postępowanie toczy się według zasad ogólnych. Takie rozwiązanie oparte byłoby na założeniu, że postępowanie odrębne stosuje się jedynie, gdy w stosunku do wszystkich jego uczestników z osobna takie postępowanie mogłoby zostać ono wdrożone. W razie zatem współuczestnictwa materialnego sprawa podlegałaby rozpoznaniu w procesie toczącym się na zasadach ogólnych.
- ▶ Urzeczywistnienie tej koncepcji w praktyce byłoby w pełni pożądane, gdyż zapełniłoby sprawny przebieg postępowania, bez konieczności jego podmiotowego podziału i prowadzenia odrębnych procesów wobec każdego z pozwanych. Tak na tle art. 479¹ k.p.c. w stanie prawnych do 2.05.2012 r. M. Manowska, *Postępowanie sądowe w sprawach gospodarczych*, Warszawa 2008, s. 53 oraz T. Wiśniewski (w:) *Postępowanie sądowe w sprawach cywilnych z udziałem przedsiębiorców. System Prawa Handlowego*, red T. Wiśniewski, Warszawa 2013, t. 7, s. 17).

Właściwość sądu

- Postępowanie konsumenckie daje konsumentowi przywilej wniesienia powództwa według miejsca zamieszkania, z wyłączeniem spraw, w których właściwość sądu ma charakter wyłączny (art. 458¹⁴ § 4 KPC).
- Niezależnie od tego konsument może skorzystać z właściwości przemiennej na zasadach ogólnych (art. 31 – 37² KPC) lub umowy prorogacyjnej (art. 46 KPC).
- Ochrona konsumenta w poprzednim stanie prawnym miała niejako charakter pasywny i sprowadzała się do wyłączenia możliwości pozwania konsumenta według przepisów o właściwości przemiennej.
- Nowelizacja nie wnosi niczego nowego w kwestii dopuszczalności zawierania przez konsumenta umów prorogacyjnych na dotychczasowych zasadach. **Skuteczne zawarcie *prorogatio fori* wyłącza stosowanie art. 458¹⁴ § 4 KPC jeśli przeciwnik procesowy konsumenta przed wdaniem się w spór powoła się na właściwość umowną (art. 200 § 1² KPC).**
- **Klauzula prorogacyjna może jednak zostać uznana za abuzywną. Sąd władny jest do dokonania z urzędu oceny konsumenckiego charakteru sprawy oraz do oceny, czy klauzula prorogacyjna ma charakter niedozwolony w ujęciu art. 385¹ § 1 KC, biorąc pod uwagę okoliczności wskazane w art. 385² KC i uwzględnieniu domniemania wynikającego z art. 385³ pkt 23 KC. W razie stwierdzenia braku właściwości na podstawie niewiążącego charakteru wobec konsumenta, sąd rozpoznawczy winien przekazać sprawę sądowi właściwości ogólnej. (W. Dybka, *Konsumenckie prawo do sądu*, Warszawa 2018, s. 75-76 wraz z przywołanym w tych publikacjach orzecznictwem).**

Jednostronna prekluzja faktów i dowodów

Art. 458¹⁵

§ 1. Przedsiębiorca będący powodem jest obowiązany powołać wszystkie twierdzenia i dowody w pozwie, a będący pozwanym - w odpowiedzi na pozew.

§ 2. Stronie będącej przedsiębiorcą udziela się pouczenia o treści § 1 i 4, jeżeli strona nie jest zastępowana przez adwokata, radcę prawnego, rzecznika patentowego lub Prokuratorię Generalną Rzeczypospolitej Polskiej. Pouczenia udziela się powodowi niezwłocznie po wniesieniu pozwu, a pozwanemu - równocześnie z doręczeniem odpisu pozwu.

§ 3. Doręczając stronie będącej przedsiębiorcą pouczenia o treści § 1 i 4, przewodniczący wzywa stronę, aby w wyznaczonym terminie, nie krótszym niż dwa tygodnie, powołała wszystkie twierdzenia i dowody.

§ 4. Twierdzenia i dowody powołane z naruszeniem § 1 i 3 podlegają pominięciu, chyba że strona będąca przedsiębiorcą uprawdopodobni, że ich powołanie nie było możliwe albo że potrzeba ich powołania wynikła później. W takim przypadku dalsze twierdzenia i dowody na ich poparcie powinny być powołane w terminie dwóch tygodni od dnia, w którym ich powołanie stało się możliwe lub wynikła potrzeba ich powołania.

- Art. 458¹⁵ KPC wprowadził mieszany model gromadzenia materiału dowodowego, w zależności od statusu strony. W odniesieniu do konsumenta obowiązują reguły ogólnie – obowiązuje w odniesieniu do takiego podmiotu zasada dyskrecjonalnej władzy sędziego. Krańcowym terminem podniesienia twierdzeń i dowodów jest zatwierdzenie projektu planu rozprawy albo sporządzenie planu rozprawy w razie wyznaczenia posiedzenia przygotowawczego (art. 205¹² § 1 KPC), albo moment zamknięcia rozprawy – gdy nie zarządzono przeprowadzenia posiedzenia przygotowawczego (art. 205¹² § 2 KPC).
- Z punktu widzenia zastosowania tego systemu pozostaje bez znaczenia, czy konsument jest reprezentowany w procesie przez zawodowego pełnomocnika.
- Inaczej ciężary procesowe nałożył ustawodawca na przedsiębiorcę, gdyż w tym wypadku obowiązuje system prekluzji twierdzeń i dowodów, który był charakterystyczny do wejścia w życie nowelizacji z 9.03.2023 r. wyłącznie dla postępowania gospodarczego.
- Również i w tym przypadku pozostaje irrelevantna okoliczność reprezentowania przedsiębiorcy przez profesjonalnego pełnomocnika, choć w zależności, czy występuje on w procesie w odmienny sposób określa się początek biegu terminu na zgłoszenie wniosków dowodowych i twierdzeń.
- Jak wyjaśniono w motywach legislacyjnych nałożenie na przedsiębiorcę takich restrykcyjnych ciężarów procesowych ma wzmocnić pozycję konsumenta jako strony postępowania poprzez zapewnienie mu szybszego rozpoznania sprawy.

Przedsiębiorca – zasady dowodowe

- Sposób wprowadzania przez przedsiębiorcę twierdzeń i dowodów do materiału procesowego jest zależny od jego pozycji procesowej, trybu rozpoznania sprawy (postępowanie na zasadach ogólnych, postępowanie nakazowe, postępowanie upominawcze) a nadto, czy jest on reprezentowany przez profesjonalnego pełnomocnika.

POWÓD

- **Gdy przedsiębiorca jest powodem reprezentowanym** przez profesjonalnego pełnomocnika, albowiem art. 458¹⁵ § 1 KPC nakłada na niego obowiązek powołania wszystkich twierdzeń i dowodów już w pozwie.
- **Gdy przedsiębiorca nie jest reprezentowany** a, aby w terminie wyznaczonym, nie krótszym niż dwa tygodnie wskazał wszystkie twierdzenia i dowody, pod rygorem ich pominięcia. Zarządzenie przewodniczący wydaje niezwłocznie po usunięciu braków formalnych i fiskalnych pozwu. Wcześniej nie można bowiem nadać sprawie biegu.

POZWANY

- **Termin do wniesienia odpowiedzi na pozew winien być tożsamy z terminem na przedstawienie twierdzeń i dowodów**, gdyż zarówno art. 205¹ § 1, jak i art. 458¹⁵ § 1 i 3 KPC operują terminem sądowym, wynoszącym w obu przypadkach co najmniej dwa tygodnie.
- W odpowiedzi na pozew – wszystkie twierdzenia i dowody, gdyż przedsiębiorca jest o nich pouczony (to samo dotyczy nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym i nakazowym).

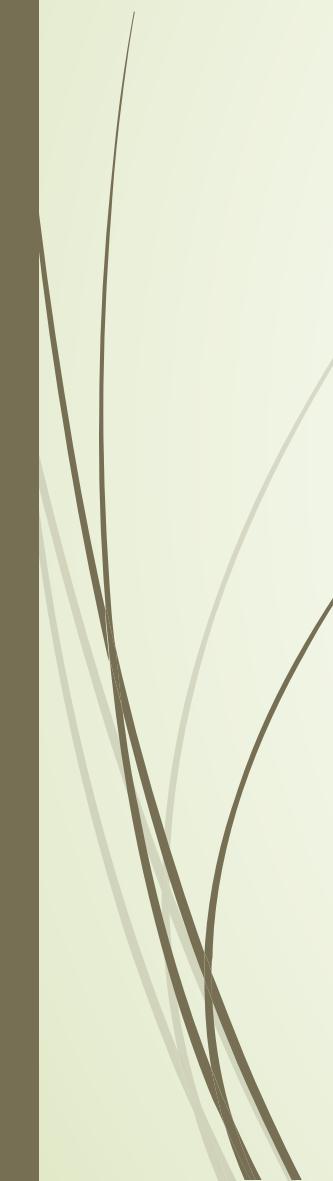
-
- W zakresie prekluzyjnym pozycja przedsiębiorcy w tym postępowaniu jest analogiczna do pozycji przedsiębiorcy w postępowaniu gospodarczym.
 - Regulacja reguł wprowadzenia przez przedsiębiorcę do postępowania konsumenckiego faktów i dowodów, tak jak w przypadku odrębnego postępowania gospodarczego ma charakter autonomiczny wobec zasad ogólnych, w szczególności w odniesieniu do art. 205¹² KPC (wyrok SA w Krakowie z 24.05.2020 r. I AGa 360/20).
 - Ustawodawca do postępowania konsumenckiego nie wprowadził odpowiednika art. 458⁵ § 2 KPC. W razie wystąpienia potrzeby wymiany pomiędzy stronami pism procesowych, przewodniczący może wydać zarządzenie zobowiązujące strony, w tym konsumenta do wymiany pism procesowych, zastrzegając stosowane sankcje, w szczególności pod rygorem utraty ich powoływania w toku postępowania. Podstawą takiego zarządzenia będzie wymieniony już wcześniej art. 205³ § 2 KPC.
 - Podsumowując, cel, któremu przyświecało wprowadzenie do porządku prawnego reguł koncentracji materiału dowodowego nie spowoduje polepszenia sytuacji procesowej konsumenta. System prekluzji jest bowiem jednostronny, a podmiotem tamującym sprawność postępowania może być sam konsument, który co do zasady ma nieograniczone czasowo horyzonty przedstawiania twierdzeń i dowodów.

Koszty procesu

Art. 458¹⁶ [Podwyższone koszty procesu]

Jeżeli strona będąca przedsiębiorcą przed wytoczeniem powództwa zaniechała próby dobrowolnego rozwiązania sporu, uchylła się od udziału w niej lub uczestniczyła w niej w złej wierze i przez to przyczyniła się do zbędnego wytoczenia powództwa lub wadliwego określenia przedmiotu sprawy, niezależnie od wyniku sprawy sąd może obciążyć tę stronę kosztami procesu w całości lub części, a w uzasadnionych przypadkach nawet podwyższyć je, jednak nie więcej niż dwukrotnie.

-
- W ocenie projektodawcy przepis ten ma na celu bardziej stanowcze skłonienie przedsiębiorców do udziału w próbie dobrowolnego rozwiązania sporu z konsumentem jeszcze przed wytaczaniem powództwa.
 - W uzasadnieniu projektu ustawy wskazuje się, że celem tego przepisu jest promowanie dobrych praktyk w relacjach przedsiębiorca – konsument i wyeliminowanie sytuacji, w której przedsiębiorcy zmuszają konsumenta do występowania na drogę sądową celem realizacji przysługujących im praw.
 - Rozwiązanie przyjęte w omawianym przepisie wzorowane jest na art. 458¹² KPC w postępowaniu gospodarczym, na gruncie którego nie wykształciła się jeszcze w orzecznictwie praktyka jego stosowania.
 - Stosowanie art. 458¹⁶ KPC nie ma charakteru obligatoryjnego i zależy to od uznania sądu. Regulację tę, na wzór z art. 102 KPC można pochytywać jako przejaw tzw. prawa sędziowskiego, które pozostawia sądowi orzekającemu rozstrzygnięcie o jej zastosowaniu.
 - Reguluje on szczególny przypadek, a wobec czego jego stosowanie może miejsce w wyjątkowej sytuacji - negatywnego zachowania przedsiębiorcy przed procesem. Wyraźne brzmienie wskazuje również, że przepis ten nie ma zastosowania do zdarzeń związanych z postępowaniem przedsiębiorcy w procesie.
 - W odniesieniu do tego okresu będzie miała zastosowanie norma zawarta w art. 226² § 2 pkt 3 KPC. Teoretycznie na przedsiębiorcę można nałożyć czterokrotność kosztów.

-
-
- Z uwagi na wyjątkowy charakter tego przepisu na konsumentcie spoczywa obowiązek wykazania przesłanek do jego zastosowania. Do tego koniecznym będzie udowodnienie przez niego nie tylko jednego z trzech negatywnych zachowań przedsiębiorcy i skutku procesowego w postaci zbędnego wytoczenia powództwa lub wadliwego określenia przedmiotu sprawy, ale i związku przyczynowego pomiędzy tymi zdarzeniami. (A. Mendrek, *Postępowanie*, s. 417).
 - Stosunkowo najłatwiej będzie wykazać uchylanie się przedsiębiorcy od udziału w polubownym załatwieniu sporu. Wystarczającym będzie, że powód wykaże, że przed procesem podejmował próby w tym zakresie, między innymi poprzez żądanie zapłaty lub przeprowadzenia postępowania reklamacyjnego.
 - Niezmiernie natomiast trudno zdefiniować przypadek brak woli przedsiębiorcy w polubownym rozwiązaniu sporu w sytuacji gdy zakwestionował on żądanie konsumenta, do czego ma prawo.
 - Podobną uwagę można poczynić w odniesieniu do przypadku uczestniczenia przedsiębiorcy w złej wierze w próbie polubownego załatwienia sporu.
 - O ile jeszcze można odkodować znaczenie pojęcia zbędności wytoczenia powództwa to jednak trudno ocenić kiedy może wystąpić przypadek takiego zachowania przedsiębiorcy, które wpłynęłoby na wadliwe określenie przez konsumenta przedmiotu sporu.
 - W konkluzji wypada uznać, że praktyczne znaczenie tego przepisu będzie znikome.

UWAGI KOŃCOWE

- Ochrona konsumenta była i jest realizowana na podstawie dotychczasowych przepisów.
- Chodzi tutaj przede wszystkim o obowiązek oceny z urzędu występowania klauzul abuzywnych, o których mowa w art. 385¹-383³ KC. Co więcej w tym zakresie ochrona rozciąga się nie tylko na konsumentów, ale i w pewnym zakresie przedsiębiorców indywidualnych (art. 385⁵ KC).
- W postępowaniu cywilnym sąd dokonuje oceny materialnoprawnej sprawy we własnym zakresie, bez względu na twierdzenia stron procesu. W konsekwencji nie jest związany stanowiskiem stron w tym zakresie, a co więcej winien poinformować strony o możliwości rozstrzygnięcia sprawy na innej podstawie prawnej (art. 156² KPC).
- Analogiczna ochrona prawna została zachowana w postępowaniu apelacyjnych, albowiem art. 382 KPC ustanawia model apelacji pełnej, wedle którego sąd w postępowaniu odwoławczym rozpoznaje całą sprawę, a nie apelację, a jej zakres wyznaczają granice apelacji (art. 378 § 1 KPC).
- w szeregu wypadkach KPC nakłada na sąd szczególne obowiązki informacyjne w odniesieniu do strony niereprezentowanej przez zawodowego pełnomocnika co do skutków podejmowanych przez nią czynności procesowych (m. in. art. 5, 156¹, art. 156², art. 205², art. 210 § 2¹ art. 212 § 2).
- Możliwości wynikające z art. 8 i art. 62 KPC (udział organizacji społecznych) oraz z art. 87 § 5 KPC (udzielenie pełnomocnictwa przedstawicielowi organizacji konsumenckich).